О.А. Бурунова, старший викладач

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У статті висвітлено історичні передумови функціонування сучасного банківського сектору Західного регіону України та визначено тенденції його розвитку на початку XXI ст.

In the article, historical aspect functions banking sector Western region of Ukraine are interpreted, and the tendentious of development beginning of the 21th century.

Ключові слова: банківський сектор регіону, регіональний банк, капітал банку.

Keywords: banking sector region, regional bank, capital bank.

На розвиток національних економічних систем важливий вплив має і банківський сектор, у тому числі на регіональному рівні. В останні роки, як відзначають економісти, зростає роль регіональних банківських систем у залученні та розподілі грошових ресурсів різноманітних економічних суб'єктів. Тому сучасний стан банківської системи і економіки України вимагає вивчення питань діяльності банків на регіональних фінансових ринках щодо залучення ресурсів. Дослідження, які сьогодні здійснюються в рамках економічної теорії практики функціонування банків у кредитній системі, повинні спрямовуватися на визначення інструментів і механізмів ефективного формування як власного капіталу, так і залучених і запозичених коштів.

Проблеми банківського сектору регіону висвітлені у працях українських вчених М.Долішнього, О.Другова, Я.Грудзевича, М.Могильницької, О.Шиндер та російських науковців С.Євсеєнка, С.Калугіна, Д.Яруліної. Діяльність банківських установ Західного регіону України досліджують М.Могильницька [8], Я.Грудзевич [5], Н.Корецька [7], В.Рисіна [10]. Історичний аспект становлення і розвитку кредитної системи Західної України показано у працях З.Комаринської [5, 6], Я.Грудзевича [5], Т.Никитюк [9], О.Вербова [4], О.Бурунової [1, 2, 3].

Метою статті є висвітлення історичних передумов банківського сектору Західної України та виявлення сучасних тенденцій у роботі банків –юридичних осіб досліджуваного регіону.

Банківський сектор кредитної системи ринкового типу на теренах Західної України почав формуватися у складі Австро-Угорської та Російської імперій у другій половині XIX – на початку XX ст., хоча перші банківські установи виникли у Східній Галичині у другій половині XVIII ст. [6, 58]. Мережа банківських установ Східної Галичини, Закарпаття та Волині була розгалуженою: філії іноземних банків, кооперативні, земельні та іпотечні банки. Найбільша їх кількість була зосереджена у Львові. Розвиток українського підприємництва в умовах іноземного поневолення підтримували кооперативний банк „Дністер" (1895), Центральний кооперативний банк (1898), Земельний іпотечний банк (1910) [6, 60].

Упродовж 1920-30-х років банківські установи Східної Галичини та Волині входили до кредитної системи Другої Речі Посполитої, інституційна структура якої, згідно польського законодавства, включала банківську і небанківську частину. Банківська частина кредитної системи західноукраїнських земель була представлена відділеннями державних банків, зокрема Польського банку, Державного земельного банку, Банку господарства крайового, кооперативними банками та Земельним іпотечним банком. Дослідження розвитку кредитної системи Західної України показали нерівномірність розташування регіональних банківських установ у Львівському, Тернопільському, Станіславському та Волинському воєводствах. Необхідно зазначити, що банківський сектор Львівського воєводства у міжвоєнний період характеризувався значною чисельністю банківських установ, які відрізнялися за національною приналежністю, формою власності, розмірами власного і залученого капіталів, а банківський сектор Тернопільського, Станіславського і Волинського воєводств – невеликою чисельністю регіональних банків. 1939 року радянська влада у Західній Україні ліквідувала усі банківські установи.

На початку 1990-х років в Україні розпочинають свою діяльність комерційні банківські установи. Станом на 1 січня 2011 року на території Західної України працювало 8 банків – юридичних осіб. Вони нерівномірно розташовані між областями регіону: Львівська область – 4, Волинська – 2, Закарпатська – 1, Івано-Франківська – 1. У Рівненській, Тернопільській та Чернівецькій областях відсутні материнські банки. Установи банків, що функціонують у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській та Львівській областях, мають розгалужену мережу територіально відокремлених безбалансових відділень і в інших областях України. Порівняльний аналіз діяльності регіональних банківських установ доцільно розпочати із розгляду рейтингу банків краю в банківській системі держави за даними Національного банку України впродовж 2004-2010 років (табл. 1).

Дані табл. 1 показують, що за класифікацією Національного банку України жоден із регіональних банків Західної України не входить до І групи банків (найбільших). Високі позиції серед усіх банків упродовж аналізованого періоду займав ПАТ „Кредобанк” (Львів). До фінансової кризи 2008 року ПАТ „Західінкомбанк” (Луцьк) та СКБ „Дністер” (Львів) входили до ІІІ групи банків. Найбільша частка регіональних банків (66,7%) входили до IV групи банків (найменших). Такі банки, як ПАТ „Комінвестбанк” (Ужгород), ПАТ „Плюс банк” (Івано-Франківськ) та ПАТ „Львів” у рейтингу НБУ постійно знаходилися у IV групі. З приходом 2007 року іноземних інвесторів на вітчизняний ринок банківських послуг фінансове становище кількох банків покращилося. Суттєво підвищився рейтинг банку з іноземним капіталом ПАТ „Унікредит банк” (Луцьк), який є лідером серед банківських установ семи областей Західної України. Також упродовж 2009-2010 років покращився рейтинг Фольксбанку, Комінвестбанку, Плюс банку, Оксі банку, банку „Львів”. Поряд із позитивними тенденціями у розвитку банківської системи Західного регіону України були і негативні.

Остання світова фінансова криза призвела до погіршення роботи Західінкомбанку та ліквідації 2010 року СКБ „Дністер".

Таблиця 1. Рейтинг банків Західного регіону України (на початок періоду)*

Банки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	Група і місце							
УнікредитБанк (Луцьк)	127 (4)	144 (4)	104 (4)	78 (4)	23 (2)	23 (2)	23 (2)	23 (2)
Кредобанк (Львів)	18 (2)	23 (2)	25 (2)	25 (2)	29 (2)	29 (2)	33 (2)	37 (2)
Фольксбанк (Львів)	64 (4)	62 (4)	59 (4)	64 (4)	58 (3)	48 (3)	47 (3)	50 (3)
Західінкомбанк (Луцьк)	50 (3)	46 (3)	48 (3)	54 (3)	65 (3)	72 (4)	97 (4)	97 (4)
Комінвестбанк (Ужгород)	111 (4)	114 (4)	116 (4)	125 (4)	126 (4)	125 (4)	109 (4)	101 (4)
Плюс банк (Івано-Франківськ)	101 (4)	97 (4)	109 (4)	120 (4)	124 (4)	113 (4)	121 (4)	103 (4)
Львів (Львів)	119 (4)	126 (4)	141 (4)	140 (4)	104 (4)	99 (4)	102 (4)	108 (4)
Оксі банк (Львів)	-	-	-	-	-	168 (4)	153 (4)	148 (4)
СКБ „Дністер" (Львів)**	57 (3)	50 (3)	51 (3)	59 (3)	68 (3)	69 (4)	150 (4)	-
Універсал банк (Львів)***	67 (4)	71 (4)	76 (4)	73 (4)	39 (3)			
По регіону	9	9	9	9	9	9	9	8
По системі	157	160	163	169	173	182	180	175

*Складено за даними Національного банку України.

** СКБ „Дністер" ліквідований 2010 року.

***Перейшов на облік до ДПІ Оболонського району м.Києва.

Стабільність і надійність банківської системи значною мірою залежить від рівня капіталу, тому одним із пріоритетних напрямів банківської діяльності є збільшення обсягу капіталу та поліпшення його якості з метою нейтралізації негативних наслідків банківських ризиків і забезпечення захисту інтересів вкладників. На рис. 1 продемонстрована динаміка капіталу регіональних банків Західної України.

Як видно з рис.1, упродовж 2003-2008 років капітал банків Західної України зріс з 2 036 075 тис. грн. у 2003-ому до 24 789 252 тис. грн. у 2008 році, тобто на 22 753 177 тис. грн. Зростання банківського капіталу установ регіону відбувалося за рахунок збільшення власного капіталу на 2 130 51 тис.грн. і зобов'язань – на 20 721 704 тис. грн. Фінансова криза 2008-2009 років призвела до зменшення 2009-2010 років капіталу регіональних банків Західних областей України на 5 548 494 тис. грн., причому власного – на 46 322 тис. грн., зобов'язань – на 5 500 101 тис. грн. Якщо проаналізувати показники обсягу капіталу, власного капіталу та зобов'язань

банківської системи України у досліджуваний період, то можна зробити висновок, що для неї були характерні аналогічні тенденції.

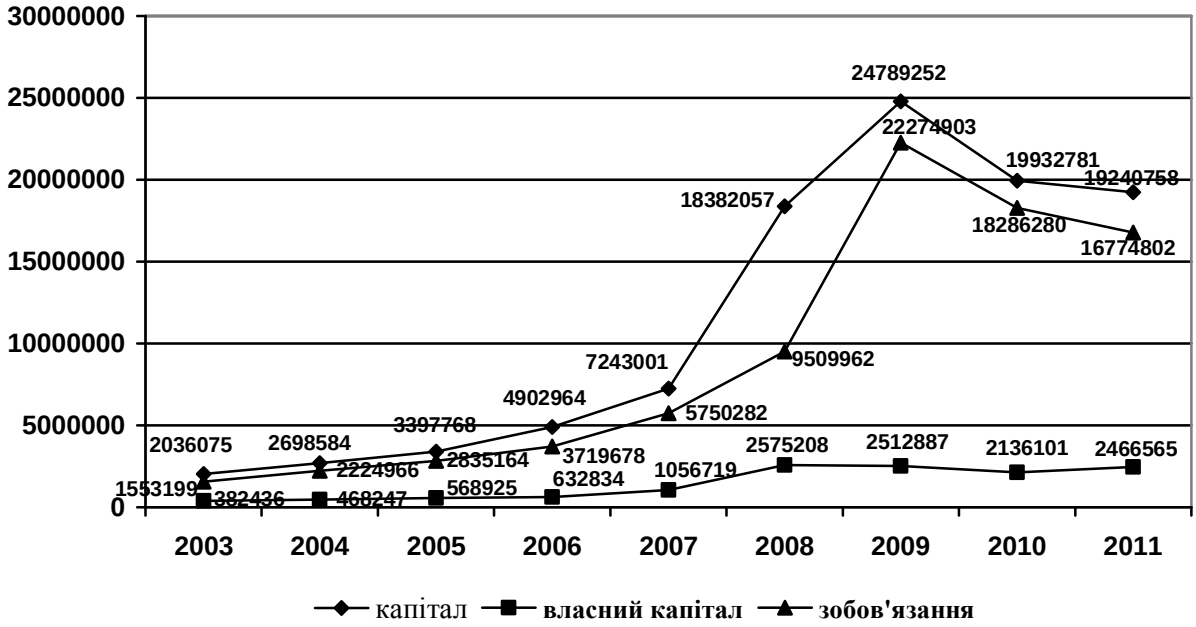

Рис.1. Динаміка обсягів капіталу, власного капіталу і зобов'язань банків Західного регіону України

Доцільно розглянути показник темпу зростання капіталу в розрізі банків Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей (табл.2).

З даних табл. 2 видно, що для банківської системи Західного регіону України характерні ті ж самі тенденції, що і для вітчизняної банківської системи. Упродовж аналізованого періоду найвищий темп зростання капіталу у регіональній банківській системі спостерігався 2006-2007 років у зв'язку зі значним його ростом в усіх банках Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей. У 2006 році значно збільшився темп зростання капіталу в Кредобанку (Львів), банку „Львів" (Львів), а у 2007-му – в Фольксбанку (Львів), банку „Львів" (Львів), Універсал банку (Львів), Унікредит банк (Луцьк). До світової фінансової кризи 2008 року високі темпи зростання капіталу спостерігалися у регіональних банках Львова. Упродовж 2009-2010, як видно з розрахованих показників табл. 2, темп зростання капіталу у більшості банків Західного регіону України зменшився (Унікредит банк, Кредобанк, Фольксбанк). Проте, на початок 2011 року в діяльності регіональних банків намітилися позитивні тенденції: збільшилися темпи зростання капіталу в Унікредит банку (Луцьк), Західнінкомбанку (Луцьк), Комінвестбанку (Ужгород), Плюс банку (Івано-Франківськ), банку „Львів" (Львів); незначне падіння темпів зростання капіталу в Кредобанку (Львів), Фольксбанку (Львів) та Оксі банку (Львів). В цілому по регіону темп приросту капіталу на 1 січня 2011 року становив 16,2% (табл. 2).

Таблиця 2. Темп зростання капіталу банків Західного регіону України, у % до попереднього періоду (на початок періоду)*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
УнікредитБанк (Луцьк)	118,39	105,4	169,58	158,07	116,34	174,02	81,02	97,71
Захід- інкомбанк (Луцьк)	130,09	148,68	128,19	128,17	139,66	109,60	60,12	110,87
Комінвестбанк (Ужгород)	184,81	119,17	142,34	131,38	149,74	138,61	114,58	151,29
Плюс банк (Івано-Франківськ)	138,96	130,01	107,60	121,79	151,23	169,26	69,12	191,10
Кредобанк (Львів)	130,87	114,09	152,17	162,06	139,85	138,86	85,76	81,26
Фольксбанк (Львів)	150,68	135,48	152,65	132,65	204,13	222,01	98,02	95,16
Львів (Львів)	113,81	135,67	107,58	176,50	283,84	164,66	82,28	108,23
Оксі банк (Львів)	-	-	-	-	-	-	140,43	134,78
СКБ „Дністер” (Львів)	123,94	143,77	134,65	112,02	151,18	137,23	14,26	-
Універсал банк (Львів)	129,38	119,09	136,87	146,14	512,02	-	-	-
По Західному регіону	132,58	125,91	144,29	147,73	253,79	134,86	80,41	96,53
По банківській системі України	147,89	134,03	159,19	159,05	176,20	154,50	95,06	107,02

*Розраховано на основі даних Національного банку України

В останні роки з’явилися позитивні тенденції в сфері кредитування економічних суб’єктів як у банківській системі держави, так і в банківському секторі Західного регіону України (табл. 3).

Таблиця 3. Кредити, надані комерційними банками Західного регіону України, економічним суб’єктам (на кінець періоду)*

	2008 рік		2009 рік		2010 рік		Темп приросту,%		Зміни темпу приросту %
	сума, млн.грн	%	сума, млн.грн.	%	сума, млн.грн	%	2009	2010	
Україна	443665	-	462215	-	500961	-	+4,2	+8,4	+4,2
Західна Україна	31790	100	27573	100	25426	100	-13,3	-7,8	+5,5
Волинська область	5432	17,1	5143	18,7	5200	20,5	-5,3	+1,1	+6,4
Закарпатська область	2027	6,4	1983	7,2	1692	6,7	-2,2	-14,7	-12,5
Івано-Франківська область	5655	17,9	4409	16,0	2880	11,3	-22,0	-34,7	-12,7

Продовження табл. 3

Львівська область	12056	37,9	9280	33,7	8675	34,1	-23,0	-6,5	+16,5
Рівненська область	2217	6,9	2174	7,9	2485	9,8	-1,9	+14,3	+16,2
Тернопільська область	2379	7,5	2477	8,9	2430	9,5	+4,1	-1,9	-6,0
Чернівецька область	2024	6,3	2107	7,6	2064	8,1	+4,1	-2,0	-6,1

*Розрахунки здійснено за даними Національного банку України

Дані табл. 3 демонструють збільшення темпів приросту кредитів на кінець 2010-ого порівняно з аналогічними періодом 2009 року у Волинській (5,5%), Львівській (16,2%) та Рівненській (16,5%) областях. Найбільша частка кредитів 2010 року припадала на банківські установи Львівської (34,1%), Волинської (20,5%), Івано-Франківської (11,3%), Рівненської (9,8%) і Тернопільської (9,5%) областей.

Таким чином, розвиток банківського сектору Західного регіону України на сучасному етапі визначається не тільки його соціально-економічним станом, доходами домогосподарств і підприємств, державним регулюванням регіональної економіки, але й історичним чинником. Відмінності щодо кількості банків-юридичних осіб, розмірів їх капіталу та кредитів між західними областями України існували як на початку ХХ ст., так і спостерігаються сьогодні.

Нині в межах чинного законодавства держава повинна допомогти банківським установам у поверненні кредитів, як це зробила Польська держава після світової економічної кризи 1929-1933 років, здійснюючи конверсію позик. Саме даному питанню необхідно присвячувати подальші дослідження.

Література:

1. Бурунова О.А. Кредитна політика Державного земельного банку Другої Речі Посполитої в Західній Україні / П.М.Леоненко, О.А.Бурунова // Фінанси України. – 2007. - №3. – С.140-149.

2. Бурунова О.А. Розвиток кооперативного сектора кредитної системи Волині у 20-30-х роках ХХ ст. / О.А.Бурунова // Історія народного господарства та економічної думки. Збірник наукових праць. – Київ. – 2010. – Вип.43. – С.106-117.

3. Бурунова О.А. Становлення та діяльність державних кредитних установ у 20-30-х роках ХХ ст. / О.А.Бурунова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія „Економічні науки”. – Луцьк, 2007. - №7. –С.43-48.

4. Вербова О.С. Національна ощадна справа та будівельне кредитування в Західній Україні / О.С.Вербова // Фінанси України. – 2009. - №9. – С.115-124.

5. Грудзевич Я. Ощадна справа Львова: минуле і сучасне / Я.Грудзевич, З.Комаринська // Вісник НБУ. – 2002. - № 11. – С.64-70.

6. Комаринська З. Банки та банківська справа в Західній Україні / З.Комаринська // Вісник НБУ. – 2000. - № 11. – С.58-61.
7. Корецька Н.І. Специфіка розвитку банківського сектору Волині / Н.І.Корецька // Економічний простір. – 2010. - № 34. – С.43-53.
8. Могильницька М. Банки Львівщини: тенденції сучасності / М.Могильницька // Вісник НБУ. – 2004. - №12. – С.4-9.
9. Никитюк Т. Історико-економічний аналіз формування регіональної банківської системи Волині у міжвоєнний період / Т.Никитюк // Економічний форум. Науковий журнал. – Луцьк. – 2011. – Вип.1. – Режим доступу:htth://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_1/index.htm.
10. Рисін В.В. Регіональні особливості довгострокового кредитування (на прикладі Львівської області) / В.В.Рисін // Регіональна економіка. – 2008. - №2. – С. 159-168.